19/05/2025

Η ψυχή του Πόντου στη γη της Δυτικής Μακεδονίας

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας

- ***Του Μητροπολίτου Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας κ. Ειρηναίου***

Υπάρχουν ημερομηνίες που δεν χωρούν στην τυπολατρία ενός ημερολογίου. Η 19η Μαΐου δεν είναι απλώς μία ημέρα, είναι μια κραυγή μέσα στον χρόνο. Είναι η φωνή των χαμένων πατρίδων, των χαμένων παιδιών, των γερόντων που πέθαναν σε πορείες θανάτου των οικογενειών που χώρισαν ασχέτως αν δεν το ήθελαν και των εκκλησιών που ερημώθηκαν. Είναι η φωνή του Πόντου. Η φωνή αυτή δεν σιγεί ποτέ. Ζει μέσα από τη λαλιά των γερόντων μας, μέσα από τους ήχους της λύρας, μέσα από τα ποντιακά μοιρολόγια και τους ασπροκεντημένους σταυρούς στα στήθη των προσφύγων. Είναι η φωνή εκείνων που πέθαναν χωρίς τάφο, αλλά ζουν μέσα στη συλλογική μας ψυχή.

Η 19η Μαΐου είναι το αιώνιο μνημόσυνο για τον Ποντιακό Ελληνισμό, που δεν ζητά εκδίκηση, αλλά μνήμη. Δεν επιδιώκει διχασμό, αλλά δικαίωση. Και σε τούτο τον ιερό αγώνα, η Μητρόπολή μας είναι παρούσα μνημονεύοντας, αναγνωρίζοντας και τιμώντας την Ιστορία.

Ο Πόντος υπήρξε γη ελληνοχριστιανική για περισσότερους από 27 αιώνες. Από την Αργοναυτική Εκστρατεία και την ίδρυση της Τραπεζούντας το 756 π.Χ. μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, η παρουσία του ελληνικού στοιχείου εκεί δεν ήταν πρόσκαιρη ή περιθωριακή ήταν ρίζα βαθειά και αναντίρρητη. Ο ποντιακός ελληνισμός μεγαλούργησε. Ιδρύθηκαν σχολεία, τυπογραφεία και πνευματικά κέντρα. Το μεγαλείο της Μονής Παναγίας Σουμελά και η θεολογική ακτινοβολία της, όπως και τα ανδρικά και γυναικεία μοναστήρια στα όρη της Ματσούκας αποτελούσαν φάρους πίστης. Εκεί γεννήθηκε και μια ταυτότητα μοναδική, περήφανη, πνευματική, φιλομαθής, αλλά και βαθιά δεμένη με τη γη και τη γλώσσα. Μια ταυτότητα που δοκιμάστηκε, πολεμήθηκε, αλλά ποτέ δεν νικήθηκε.

Από το 1914 έως το 1923, ξετυλίχτηκε μια από τις πιο σκοτεινές σελίδες της ανθρώπινης ιστορίας. Υπό το πρόσχημα του πολέμου και της «εθνικής κάθαρσης», οι Νεότουρκοι και κατόπιν οι κεμαλικοί έθεσαν σε εφαρμογή ένα σχέδιο εξόντωσης των χριστιανικών πληθυσμών Ποντίων, Αρμενίων και Ασσυρίων.

Ο ελληνισμός του Πόντου υπέστη γενοκτονία. Κατά προσέγγιση, 353.000 ψυχές χάθηκαν. Άνδρες εκτελέστηκαν μαζικά. Γυναίκες βιάστηκαν, παιδιά ορφάνεψαν, οικογένειες χάθηκαν στα χιόνια και στις ερήμους της Ανατολίας. Εκκλησίες λεηλατήθηκαν, εικόνες καταπατήθηκαν, μοναστήρια μετατράπηκαν σε στάβλους. Οι πορείες θανάτου που ξεκινούσαν από τη Σαμψούντα και την Αμισό και κατέληγαν στο πουθενά, με τα σώματα των εξαντλημένων να σκορπίζονται στο χώμα, μαρτυρούν μια αλήθεια που δεν σβήνει, η γενοκτονία δεν είναι ένας αριθμός. Είναι χιλιάδες χαμένες ιστορίες που μας κοιτούν σιωπηλά και ζητούν: «Θυμήσου».Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης (1923), οι Πόντιοι αναγκάστηκαν να αφήσουν τις πατρίδες τους. Άφησαν τάφους, εικόνες, γλώσσες και τον ουρανό της πατρίδας τους. Πέρασαν με πόνο τον Εύξεινο Πόντο και βρήκαν καταφύγιο στην Ελλάδα.

Η Μητρόπολη Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας υποδέχθηκε πολλούς εξ αυτών. Φτωχοί σε υλικά, πλούσιοι σε ψυχή, μετέφεραν την αρχοντιά τους στα χωράφια, στα σπίτια, στα καφενεία και στις εκκλησίες. Έφτιαξαν παρεκκλήσια αφιερωμένα στην Παναγία και τους Αγίους. Οργάνωσαν πανηγύρια, φύτεψαν σταφύλια και σιτάρια, δίδαξαν στα παιδιά τους το ποντιακό ιδίωμα, τραγούδησαν στα γλέντια για την Πατρίδα και στους τάφους για τους χαμένους. Μα πάνω από όλα έδωσαν

πνευματικό βάθος. Η πίστη τους ήταν βαθιά, ακλόνητη. Οι γιαγιάδες τους έλεγαν το “Πάτερ Ημών” στα ποντιακά, και οι παππούδες τους δεν πήγαιναν στο χωράφι δίχως να κάνουν τον σταυρό τους. Έτσι έφτιαξαν πατρίδα απ’ την αρχή.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία, διαχρονικά, δεν υπήρξε απλός θεατής στην Ιστορία. Ήταν το αποκούμπι, το καταφύγιο, ο φάρος. Οι Πόντιοι την κουβάλησαν στην καρδιά τους. Στους κόλπους της βρήκαν παρηγοριά και νόημα, όταν η Ιστορία έγινε αβάσταχτη. Η Μητρόπολη μας στάθηκε δίπλα τους, συνεχίζει να το πράττει και θα το πράττει για πάντα. Με μνημόσυνα, εκδηλώσεις, ιστορικές ημερίδες, συνάξεις νεολαίας, τμήματα ποντιακών χορών, εκκλησιαστικά σχολεία που τιμούν τη μνήμη. Η Εκκλησία δεν είναι μουσειακός θεσμός. Είναι ζωντανό σώμα. Όπου υπάρχει μνήμη, υπάρχει και ευθύνη. Και για εμάς, η 19η Μαΐου δεν είναι μία ακόμα επέτειος. Είναι προσευχή. Είναι φάρος. Είναι αποστολή.

Υπάρχουν τόποι που ανήκουν στο παρελθόν, μα ζουν αιώνια στο παρόν. Ο Πόντος είναι ένας τέτοιος τόπος. Δεν βρίσκεται πια σε χάρτες. Μα κατοικεί σε τραγούδια, σε μνήμες, σε βλέμματα. Κατοικεί στους ανθρώπους μας. Ζει στον λόγο, στην προσευχή, στην καθημερινότητα των απογόνων εκείνων των μαρτυρικών προσφύγων που πάτησαν τη γη της Μακεδονίας και την έκαναν γόνιμη από τα δάκρυα και την πίστη τους.

Η ιστορία τους είναι ιστορία πίστης. Δεν αναζήτησαν ποτέ εκδίκηση για τον χαμό. Ζήτησαν μόνο να μην ξεχαστεί. Κι αυτό είναι το χρέος μας. Όχι απλώς να θυμόμαστε, αλλά να διδάσκουμε. Όχι απλώς να μνημονεύουμε, αλλά να πορευόμαστε με την αλήθεια τους. Όσοι χάθηκαν στον Πόντο δεν ζητούν φωνές εκδίκησης ζητούν συνείδηση. Συνείδηση εθνική, εκκλησιαστική, πανανθρώπινη. Ζητούν να πορευθούμε με φως. Να αναζητήσουμε τη δικαιοσύνη όχι με σπαθί, αλλά με λόγο. Με τεκμήρια, με ιστορική μνήμη, με πολιτισμό.

Από αυτές τις λίγες σκέψεις ας συγκρατήσουμε τρία βασικά στοιχειά:

Πρώτον, ηγενοκτονία των Ποντίων υπήρξε μια εθνική και διεθνής τραγωδία, με περισσότερους από 353.000 νεκρούς. Η Ιστορία ζητά την πλήρη διεθνή αναγνώριση αυτού του εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας.Δεύτερον, οι Πόντιοι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στη Μητρόπολή μας δεν έφεραν μόνο τη μνήμη, αλλά και τον πολιτισμό, την εργατικότητα, την πίστη. Ρίζωσαν στο γεωγραφικό αυτό διαμέρισμα της νέας πατρίδας και δημιούργησαν πολιτισμό φέρνοντας μαζί τους ήθη και ἐθιμα.

Τρίτον και τελευταίο είναι ότι η Εκκλησία έχει καθήκον να διατηρεί τη μνήμη ζωντανή. Με μνημόσυνα, ιστορική έρευνα, εκδηλώσεις, διδασκαλία και

συμπόρευση με τις ποντιακές ενώσεις, συνεχίζει το έργο της μνήμης. Η 19η Μαΐου είναι όχι μόνο μνημόσυνο είναι μια υπόσχεση.

Ας μην λησμονούμε ότι ο Πόντος δεν είναι χαμένος. Είναι παρών παγκοσμίως. Είναι προσευχή. Είναι ζωή και πολιτισμός.

_____

1. Βλάσης Αγτζίδης, Η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου, εκδ. Τόπος, Αθήνα 2019.

2. Κωνσταντίνος Φωτιάδης, Η Γενοκτονία των Ποντίων: Ένα έγκλημα κατά της Ανθρωπότητας, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2004.

3. Κέντρο Ποντιακών Μελετών (ΚΕ.ΠΟ.Μ), Ποντιακός Ελληνισμός: Από τον Εύξεινο Πόντο στη Μακεδονία, συλλογικός τόμος.